

דרבני יהודה אדרבי יהודה לא קשיא, כדשנינן, כלומר: כתירוצו של אביי.

דרבנן אדרבנן לא קשיא, כי מאן חכמים דמשנתנו רבי מאיר היא, דאמר: בעינן תנאי כפול כדי לבטל מעשה, שיאמר: אם יתקיים התנאי יתקיים המעשה, ואם לא יתקיים התנאי לא יתקיים המעשה.

והבא במשנתנו במאי עסקינן: בדלא כפליה לתנאיה, שאמר לה: "הוי יודעת שמשום איילונית אני מוציאך", ולא כפל ואמר לה "ואם אי את איילונית לא יהא גט", ואם כן אף אם יתברר שאינה איילונית, לא יוכל לקלקלה, שמעשה הגירושין קיים ואין מה שיבטלנו אף שנמצא שאינה איילונית, ולכן יחזיר שהרי אין כאן משום "קלקולא".⁽¹⁰⁾

מתניתין:

המוכר את עצמו ואת בניו לגויים שישתעבדו בו ובבניו בתמורה לכסף שהם

ונמצא שלא שייך — לדעת רבי יהודה — לקלול במוציא אשתו משום נדר כלל, ואם כן מה שלא יחזיר בנדר, בהכרח שהוא משום פריצותא, ולכן יש חילוק בין נדר של פריצות לנדר שאינו פריצות כל כך.

וכל זה במוציא את אשתו משום נדר, אבל במוציא את אשתו משום איילונית, אף רבי יהודה מודה שיש לחוש לקלקולא.

אמר תמה רבא על תירוצו של אביי:

וכי אטו דרבי יהודה אדרבי יהודה בלבד הוא דקשיא, עד שדי לך בישוב דעתו של רבי יהודה שלא יסתר דבריו זה לזה.

ואילו דרבנן אדרבנן לא קשיא! ? והרי אף דבריהם סותרים זה לזה, כי גבי נדר חששו לקלקולא, ואילו גבי איילונית אמרו שיחזיר ולא חששו לקלקולא, וקשיא זו עדיין לא ניתרצה בדברי אביי.⁽⁸⁾

אלא,⁽⁹⁾ אמר רבא:

יוסף, שלאביי לא הוקשה מחכמים על חכמים, כיון שמבואר בגמרא לעיל, שלא אמרו לא יחזיר אלא כשאמר לה "משום כך וכך אני מוציאך", ומשנתנו איכא לאוקמי שלא אמר לה כן.

9. לשון "אלא" אינו מובן כל כך, שהרי אינו אלא מוסיף על דברי אביי, ולא חולק עליו.

10. נתבאר על פי רש"י, והיינו, שלא אמר רבי מאיר לא יחזיר במוציא משום שם רע ומשום נדר [כמבואר במשנה לעיל], אלא בדכפליה לתנאיה, וכמו שכתבו הראשונים.

ובתוספות ר"ד [נדפס מזו ב] הוסיף ביאור, שאין צריך שיעשה תנאי כפול ממש, אלא די בגילוי דעת שהוא מוציאה משום זה, [וההכרח

וכן פירש הר"ן [כד א מדפי הר"ף למטה] את דברי רבי יהודה: "והנכון דהכי קאמר: על דעת שתתבע כתובתך לא גירשתיך, כי הוא היה סבור שהיתה איילונית, אלא שאמרנו לו שיהא גומר ומגרש בכל צד, אבל לא גירשה על דעת שתתבע כתובה", [וכן כתב רבינו קרשק"ש, וכן כתב המאירי, אך ראה היטב בדבריו שם בד"ה ונשוב]; ואם כן הרי מוכח שדעת רבי יהודה היא, שלא יחזיר. [אלא שאין להעמיס פירוש זה בלשון רש"י, אלא על ידי תיקון: "שמדבריו למדנו, שאם ירצה לומר על מנת איילונית גירשתיך "לא" היה מקלקלה", ומי יהין להגיה בלי ראייה].

8. ב"תוספות יום טוב" הביא בשם ה"בית